

GENDEROVÁ DIMENZE V OBSAHU VÝUKY A VÝZKUMU V NÁRODNÍCH POLITIKÁCH ČESKÉ REPUBLIKY A IRSKA SE ZAMĚŘENÍM NA TERCIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

GENDER DIMENSION IN TEACHING CONTENT AND RESEARCH IN NATIONAL EDUCATIONAL POLICIES OF THE CZECH REPUBLIC AND IRELAND WITH A FOCUS ON TERTIARY EDUCATION

Anna Donovalová¹

¹ Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická Fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

V prosazování genderové rovnosti má školství důležitou roli. Jedním z aspektů genderové rovnosti ve vzdělávání je zohlednění a integrace genderové dimenze do obsahu výuky a zároveň v rámci výzkumu. I přes prioritizaci (např. v rámci ERA) je v této oblasti malý posun (Palmén, et al., 2022). Tato studie se zaměřuje na vzdělávací politiky České republiky a Irska a analyzuje dokumenty, které se věnují tématu genderové dimenze v obsahu výuky na úrovni terciálního vzdělávání. Studie zjišťuje, v jakých dokumentech se toto téma objevuje, jaká jsou opatření pro integraci genderové dimenze do obsahu výuky a zda a jak je téma v dokumentech zpracované a konceptualizované.

Klíčová slova: *genderová dimenze, obsah výuky*

Abstract

Education plays an important role in promoting gender equality. One of the aspects of gender equality in education is consideration and integration of the gender dimension into the content of learning and research. Despite prioritization (e.g. within the ERA), little progress has been made in this area (Palmén et al., 2022). This study focuses on the educational policies of the Czech Republic and Ireland and analyzes the documents that address the topic of gender dimension in the content of teaching at the tertiary education level. The study investigates

in which documents this topic appears, what measures are taken to integrate the gender dimension into the teaching content, and whether and how the topic is processed and conceptualized in the documents.

Keywords: *gender dimension, teaching content*

1 ÚVOD

Zohlednění a integrace genderové dimenze v obsahu výuky a výzkumu je nutným krokem v prosazování genderové rovnosti. Studie objasňuje, co genderová dimenze znamená a mapuje požadavky a opatření na zohlednění a integraci genderové dimenze do obsahu vzdělávání a výzkumu ve strategických dokumentech národní úrovně Česka a Irska se zaměřením na terciální vzdělávání. Zpracování a konceptualizace tématu obou zemí jsou mezi sebou srovnány.

2 TEORIE

Věda vytváří spolehlivé znalosti o empirickém světě, které jsou reprodukovány (i) ve školním prostředí. Je tedy naprosto klíčové, aby zahrnovala také genderovou dimenzi (Harding, 2016). Feministická teorie představuje zkušenost žen skrze kritické, intersekcionální perspektivy (Ferguson, 2017). Zohledňuje gender a nerovnosti, které se k němu pojí (Villaverde, 2008). Podle Lawtona (1975) je školní kurikulum *výběrem z kultury a společnosti* a není možné, aby se zde objevilo úplně vše. Zda do tohoto výběru bude zařazena i problematika genderu závisí na přístupu konkrétní společnosti či kultury k tomuto tématu (Elwood, 2016).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Vícepřípadová studie (Chrastina, et al, 2015) analyzuje vzdělávací politiky a strategie z produkce státu Česka a Irska. Česká republika se v Indexu genderové rovnosti umísťuje na posledních místech, Irsko naopak na předních příčkách. Výběr dokumentů z produkce Česka byl zpracován podle seznamu MŠMT¹

¹ <https://www.msmt.cz/ministerstvo/genderova-rovnost?lang=1>

k dokumentům rovnosti žen a mužů ve vzdělávání, výběr z produkce Irska byl zpracován dle seznamu European Institute for Gender Equality² k genderové rovnosti ve vzdělávání a výzkumu. Do analýzy byly zařazeny dokumenty národní úrovně. Studie se zaměřuje na oblast terciálního vzdělávání a mapuje, v jakých typech dokumentů/politik se požadavky a opatření na zohlednění a integraci genderové dimenze do obsahu výuky objevují, dále tyto dokumenty analyzuje z pohledu oblastí a tematických zaměření, kde se tyto požadavky objevují a zjišťuje, jak je v nich téma zpracované. Relevantní dokumenty jsou analyzovány kvalitativní obsahovou analýzou (Hsieh, & Shannon, 2005) a diskurzivní analýzou (Klapko, 2016) a následně srovnány mezi sebou.

4 VÝSLEDKY

Zohlednění a integrace genderové dimenze do učení a výzkumu má za cíl překonání genderové předpojatosti ve vzdělávání a vědě (Schiebinger, c2008). Irsko se požadavkem na zohlednění a integraci genderové dimenze do obsahu učení a výzkumu zabývá nejen v obecných strategiích a politikách, ale také v dokumentech konkrétně zaměřených na genderovou rovnost ve školství a dokonce některými dokumenty cílí pouze na oblast terciálního vzdělávání. Dokumenty z produkce Česka obsahují požadavky a opatření pouze minimálně a nenabízí hlubší zpracování tohoto tématu. Opatření se týkají jen specifických oblastí nebo oborů, chybí plošná opatření.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Integrace genderové dimenze do obsahu výuky je důležitou součástí podpory genderové rovnosti ve vzdělávání. Irsko se gender mainstreamingu věnuje již delší dobu a na genderovou rovnost v obsahu vzdělávání se zaměřuje. Tomu odpovídá také zpracování opatření na podporu integrace genderové dimenze. Česká republika v tomto ohledu za Irskem zaostává, srovnání dokumentů mezi sebou ukazuje, kde je v českých dokumentech či politikách prostor pro toto téma.

² <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gear/legislative-policy-backgrounds/ireland>

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří mému školiteli RNDr. Dominiku Dvořákovi, Ph.D., za jeho čas, pomoc a velmi cenné rady.

6 LITERATURA

- Chrastina, J., Kantor, J., Krahulcová, K., & Finková, D. (2015). Design mnoho-případové studie ve (speciálně)pedagogickém výzkumu. *e-Pedagogium*, 15(1), 7–20.
- Elwood, J. (2016). Gender and the Curriculum. In D. Wyse, L. Hayward, & J. Pandya (Eds.), *The Sage Handbook of Curriculum, Pedagogy and Assessment*. 247–262.
- Ferguson, K.E. (2017). Feminist Theory Today. *Annual Review of Political Science*, 20, 269–286.
- Harding, S. (2016). *Whose Science? Whose Knowledge?: Thinking from Women's Lives*. Cornell University Press.
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288.
- Klapko, D. (2016). Diskursivní analýza a její využití ve výzkumu edukačních jevů. *Pedagogická orientace*, 26(3), 379–414.
- Schiebinger, L. L. (2008). *Gendered innovations in science and engineering*. Stanford University Press.
- Villaverde L. E. (2008). *Feminist theories and education primer : primer*. Peter Lang.